

LA MOARTEA UNUI MEDIC-PROFESOR

(Amintirea lui Iuliu Hațieganu)

Moartea medicilor mari înseamnă o grea pierdere pentru societate. Prin însăși natura profesunii sale, medicul lucrează în cea mai intimă apropiere a oamenilor bolnavi: le strânge mina, le palpează pulsul, le ascultă bătăile inimii, le cunoaște secretele personale și familiare, într-un cuvânt le știe toate necazurile și grijile. Medicul însuflețit de idealuri sociale, care își folosește așa cum se cuvine însușirile cu care e înzestrat, pregătirea ce o dăorează societății și posibilitățile de muncă existente, devine prietenul și binecântorul maselor populare. Așa se explică imensul val de compasiune pe care l-a provocat moartea profesorului Hațieganu. În zilele ce au urmat datei de 4 septembrie 1959, s-a auzit rostindu-se în toate limbile ce se vorbesc pe teritoriul țării: „a murit profesorul Hațieganu”. Toți cei care au avut o legătură personală cu el — și ce mulți sînt aceștia — bolnavii, elevii săi își amintesc cu drag de figura marelui medic și dascăl.

În primii ani de după 1939, i-am fost student, i-am ascultat cursurile cu sîrguință, ba mai mult, cele șase luni pe care le-am petrecut ca extern în clinica sa, au fost hotărîtoare pentru cariera mea de mai târziu. Păcat că nu am putut să fiu mai mult timp în apropierea sa. Sînt aproape sigur că am ales specialitatea de medic internist, deoarece profesorul Hațieganu a exercitat o impresie adîncă asupra mea, care tinde și în urmăream înșelată de știință și cu simă, activitatea la care mă gîndesc și de atunci încolo cu deosebită recunoștință.

Figura profesorilor noștri de odinioară crește odată cu trecerea vremii la fel ca umbra copacilor în lumina amurgului. Impresiile din timpul studenției fac ca amintirile să fie mai calde, iar faptul că și eu trudesec în ogorul medicinei interne mă obligă să stăruiesc ceva mai adînc asupra acestor amintiri. Socotesc că acum e rîndul studentului și al elevului recunoscător să vorbească. Probabil, așa e mai drept, mai sincer.

Cum am văzut eu pe marele medic, pe eminentul maestru al pedagogiei medicale și pe omul Hațieganu?

Profesorul Hațieganu a fost dascălul de medicină internă care s-a străduit cu o neîntreruptă statornicie să îmbrățișeze această știință care, în cursul anilor, a devenit din ce în ce mai vastă. Nu a lăsat să-i scape din mîini nici acele mici „specialități” care au ajuns la periferia medicinei interne și care, împinse de forța centrifugă a progresului, încearcă să se desprindă din trunchiul științei care, pînă nu de mult, alcătua o unitate organică. Perioada în care și-a început studiile medicale a fost tocmai aceea în care se pornise curentul specializării, cînd neurologia, oto-rino-laringologia etc. au devenit discipline autonome. În manualul de medicină internă, scris în anul 1888 de Zsigmond Purjesz, primul dascăl al lui Hațieganu, sînt înglobate neuro-patologia, rinologia, ba chiar și patologia genitală. Acest proces nu s-a oprit nici în timpul vieții profesorului Hațieganu: endocrinologia se desprinsese la fel ca și radiologia, ba mai mult, și în alte părți ale medicinei interne se pornise o dezvoltare care amenința să ducă la o dezmembrare cu consecințe îndoielnice. Iuliu Hațieganu nu a fost dintre aceia care au încercat să frîneze dezvoltarea științelor și de aceea a apreciat în mod lucid necesitatea specializării, dar prin toată activitatea s-a opus, mai mult sau mai puțin conștient fragmentării nejustificate a științelor medicale. Azi mulți cunosc următoarea caracterizare în-

venlivă: medicul specialist e acela care într-un domeniu din ce în ce mai mic, știe din ce în ce mai mult. El nu a cultivat o astfel de medicină, deoarece cu o sete de știință exemplară s-a orientat în toate domeniile, și așa cum rezultă din cărțile sale recente, pregătirea de specialist ce o acumulare se caracteriza prin multilateralitate. Nu exagerăm dacă spunem că chiar la bătrânețe a ținut pasul cu dezvoltarea acelei științe pe care, și el, a cultivat-o în mod activ. A știut tot ceea ce e esențial, și spiritul său de sinteză a izbutit să înglobeze imediat în propriul său lezaur de cunoștințe rezultatele celor mai recente cercetări. Cu toate acestea au existat domenii în care a creat mai mult, unde s-a simțit mai la el acasă. De activitatea sa din tinerețe se leagă numeroase constatări științifice valoroase prin care a întregit datele privitoare la tabloul și la conținutul clinic al endocarditei lente, hepatitei septice lente și meningitei benigne acute. Prima monografie mare a lui Hațieganu e Silișul visceral, apărută în 1927. Mai târziu, domeniul interesului său științific a devenit gastro-enterologia. Medicina românească datorază mult activității sale. Trebuie să notăm însă că necodată Hațieganu nu s-a adăugat în studiul unui capitol alt de mult încât să uite cu desăvârșire de celelalte. Cunoștințele sale multilaterale și sintetice le-a aplicat atît în activitatea de calificare a cadrelor medicale cît și la patul bolnavilor.

Tratatul elementar de semiologie și patologie medicală redactat în 1934, împreună cu profesorul I. Goia și cu colaboratorii săi, tratat în 3 volume, care a apărut în mai multe ediții, a devenit indispensabil nu numai pentru universitate ci și unul dintre mijloacele auxiliare fundamentale pentru perfecționarea medicilor care lucrează în toate regiunile țării. În ultimii ani a apărut o nouă serie a manualelor sale de medicină internă. Studiind aceste lucrări constăți cu surprindere modul în care bătrînul savant a știut să orînduiască, să clasifice și să grupeze cu atîtă pasiune tot ceea ce a acumulat în cursul celor 50 de ani de activitate. El a atribuit o mare importanță clasificării sistematice a formelor clinice, sindroamelor etc. Hațieganu a căutat mereu noțiuni clare pe care le-a turnat apoi în cuvînte, fiindcă a știut că în activitatea clinică ești izpîtit de riscul de a formula păreri abstracte, incerte și neprecise. El s-a străduit, în mod conștient, ca moștenirea sa de medic și mai cu seamă bogăția comorii sale de cunoștințe practice să fie predată, orînduit și precis, acelor care vor prelua de la dînsul minunata sarcină de a ocroti sănătatea poporului muncitor.

Obținerea unei diplome nu înseamnă terminarea perfecționării medicale. Perfecționarea unui medic adeseori durează neconștient, pînă la sfîrșitul vieții. Cei cîțiva ani pe care îi petrecem la universitate sub îndrumarea profesorilor constituie numai un început al formării medicale, deși cunoștințele dobîndite de la dascălii noștri sînt de o importanță decisivă și pentru toată viața. Profesorul Hațieganu a fost un maestru înțelept care a știut să-și înarmeze așa cum trebuie elevii ce plecau din clinica sa. Tocmai de aceea știrea morții sale a fost primită cu sincer regret și emoție de către mîile de elevi ai săi care lucrează în toată țara. Fără îndoială că am pierdut pe unul din cei mai eminenți profesori ai noștri. Iuliu Hațieganu e personalitatea dominantă a facultății de medicină de la Cluj în perioada dintre cele două războaie mondiale. Nu a fost un savant taciturn, retras în turnul său de fildeș, și nici un profesor care să aștepte de la catedră elogii, succes și aplauze. El a stat la mijlocul drumului, departe de extremități. Probabil cunoștea navela scriitorului medic Cehov, în care se spune că omul de știință, pedagog și orator! trebuie să se întîlnească armonios în aceeași persoană, dar că e foarte rău atunci cînd oratorul învinge pe omul de știință și pe pedagog, sau invers.

La cine se gîndesc cei peste 7.000 de medici despre care Hațieganu declara cu mîndrie că sînt elevii săi? Ei se gîndesc înainte de toate la educatorul Iuliu Hațieganu, și pe drept cuvînt, deoarece probabil în acest domeniu al pedagogiei medicale activitatea sa a dat cele mai rodnice rezultate: se gîndesc la aglomerația din marea sală de cursuri a clinicii unde fiecare se grăbea să ocupe un loc; se gîndesc la faptul că cei care nu veneau cu un sfert de oră înainte de începerea prelegerilor trebuiau să le asculte în picioare, timp de două ore — și totuși le ascultau. Hațieganu a avut eminențe însușiri de conferențiar. Multe din cursurile sale constituiau un adevărat eveniment pentru tinerii insetați de învățură.eram cuprinși de un fel de tensiune și agitație interioară în momentul în care profesorul începea să prezinte bolnavul. Prezentarea aceasta era făcută atît de colorat și de captivant încît deși au trecut zeci de ani de atunci, ne amintim în

mod viu de mulți bolnavi prezentați și de învățămintele ce se pot trage din cazurile clinice înfățișate. Profesorul Hațieganu a fost un maestru în această privință. Profundă cunoaștere a oamenilor și excepționalul său spirit de observație făceau ca unele boli și tablouri clinice să fie evocate în toată puterea cuvintului — și, dacă era nevoie, profesorul știa să imite desăvârșit, tusea, atitudinea corpului și mimica bolnavilor. Cazurile simple, zilnice, erau prezentate ca și când ar fi fost vorba de observații cu totul interesante. În timpul cursurilor urmăream într-o tăcere perfectă respirația bolnavului, dacă nu se atrăgea atenția asupra acestui simptom. Alteori atenția încordată a celor peste 100 de studenți izbucnea într-un ris gălăgios, din cauza observațiilor spirituale și glumelor pe care le făcea profesorul. Hațieganu nu a rănit niciodată la succese ieftine și de-abia azi îmi dau seama că fiecare joc de cuvinte sau glumă conținea un simbre de învățatură, o constatare înțeleaptă, folositoare pe care profesorul știa să o strecoare, pe nesimțite, dar cu dărnice în conștiința ascultătorilor. Nici unul dintre studenții ingheseșiți în sala de cursuri a clinicii medicale nu putea să se sustragă din orbita influenței sale.

Multe din constatările pe care ni le-a expus cu atita convingere, acum câteva decenii, azi nu-și mai păstrează valabilitatea. Și acest lucru e firesc. Habent sua lala libelli — dar, trebuie să adăugăm că nu numai cărțile, ci și unele vederi științifice își pierd cu timpul valoarea, sau tocmai dezmințirile le destramă. Un bun profesor — cum a fost și Iuliu Hațieganu — nu se mulțumește numai să transmită cunoștințele științifice ale epocii sale. Hațieganu nu a pretins ca studenții să-și însușească mecanic câteva date seci — numeric nu era mai străin de admirabila sa metodă decât acest didacticism stereotip — ci se străduia să cultive prin cuvinte și exemple dezvoltarea gândirii medicale. Importanța acestei gândiri nu a fost umbră nici de introducerea antibioticelor și nici de avântul impresionant al biochimiei. Hațieganu a propagat neconștient primul gândiri medicale și importanța excepțională a atitudinii juste pe care trebuie să o avem față de bolnavi.

Educația, pregătirea și personalitatea sa medicala au fost de așa natură încât l-au îndemnat să rămână aproape de patul bolnavilor, de-a lungul întregii sale activități. Ceea ce a creat el mai durabil, — e în clinică și la catedră. Nu a lăsat parte dintre adepții fără rezervă ai medicinei experimentale. Hațieganu și-a învățat studenții că un examen minuțios al bolnavului și o observație plină de rădăre valorează deseori mai mult decât rezultatele examenelor de laborator. Sănder Korányi a spus: „Noi cei mai virțnici găsim cea mai impozantă particularitate și cea mai mare frumusețe a medicinei interne în marea simplitate a diagnosticului, rămânind uluiți de câte putem cunoaște cu ochii, prin palpare, prin percuție și prin auscultaj, dacă interpretăm judicios rezultatele acestor metode”. Iuliu Hațieganu a crescut în atmosfera acestei epoci, izbutind să salveze în bună parte simplitatea acestui vechi spirit clinic și a acestei vechi practici, precum și frumusețea ascunsă în ele, pentru ca astfel elevii săi să le păstreze și să le ducă mai departe. După câte știm Hațieganu a propagat prioritatea observațiilor personale și a concluziilor deduse în mod clar și precis, până în ultimele zile ale carierei sale de profesor. Îmi amintesc cu câtă ironie fină vorbea despre acei medici care dirigau abundenței examenelor de laborator nu vedeau tocmai bolnavul. Perfecționarea până acum de neconștient și în același timp îmbucurătoare a mijloacelor diagnostice, precum și rezultatele uimitoare ale terapiei, la fel ca și ritmul incomparabil mai rapid al vieții moderne, determină formarea unui tip de medic care așteaptă rezolvarea problemelor medicale mai ales din partea aparatelor și a substanțelor chimice. Dacă viitorul va inaugura într-adevăr un astfel de epocă, atunci istoricii medicinei vor consemna despre profesorul Hațieganu că a fost unul dintre marii reprezentanți ai unei perioade apuse, bogată în rezultate.

Studenții observă cu curiozitate atitudinea profesorilor lor. Și noi l-am urmărit deseori, cu privirea, pe profesorul Hațieganu când mergea liniștit, cu pași măsuțați, pe strada Mikó, în drum spre clinică. Părea un om solitar, sumbru. Dar la patul bolnavului, în cursul acelor neutilate vizite medicale de dimineața, toată această aparență se risipea ca sub puterea unui farmec. Cu un zîmbet senin, cu un gest platenesc, sau cu o mîngiere de dragoste paternă, știa să creeze acea atmosferă cordială care-l apropie pe medic de bolnav. Dar toate acestea nu însemnau din partea lui o coborîre sau o prădă prețioasă, ci însușirea innăscută de a crea o atmosferă firească, datorită căreia bolnavii

ramineau cu credința că profesorul Hațieganu nu avea în acele clipe nici o altă preocupare, nici un alt gând, nici un alt scop decât să-i examineze și să-i vindece. Probabil nici nu băgau de seamă că 25—30 de tineri aveau privirea ațintită asupra profesorului, mulți dintre ei făcând însemnări, luând notițe fragmentare despre observațiile și îndrumările terapeutice. Studenții adunau până și lărimiturile ce cădeau de la bogata masă a științei mamei. Un lucru însă nimeni nu l-a scris, dar trebuie spus acum după moartea sa. Iuliu Hațieganu a iubit bolnavii. Alitudinea umană, plină de tact față de bolnavi s-a manifestat nedesmințit în finuta sa corectă sub raportul eticii medicale. El a năzuit să lumineze în fața elevilor săi nu numai căile spinoase ale diagnosticului și tratamentului bolilor, ci i-a învățat în același timp cum să se apropie de bolnavi și de persoanele aparținătoare acestora. De la dînsul puteai să înveți, în domeniul practicii medicale și al relațiilor dintre medic și bolnav, secrete pe care nu le găsești în nici un manual.

Lui Iuliu Hațieganu, medicului eminent și profesorului specialității sale, regimul nostru de democrație populară i-a acordat tot sprijinul. A fost membru al Academiei R.P.R., deputat în Marea Adunare Națională, fiind distins cu numeroase decorații. În 1957 cînd i s-a conferit ordinul Steaua R.P.R., în declarația publicată în presă, a spus următoarele: „Nu pot cita cuvînt cu cuvînt gîndirea lui Paul Valery — încerc să-i redau esențialul: „De multe ori merită o mai mare recunoștință nu descoperitorii, ci acei care au știut să transmită utilele descoperiri maselor dormice de iurnă”. Să transmitemi timp de 46 de ani știința și practica medicinei la aproape 7.000 de studenți deveniți medici, să formezi cîteva sute de specialiști în medicina internă, să mergi în timp și în tempo cu înaintarea științei, purtînd în toată vremea cu devotament, cu abnegație iubirea de om, — iată pușinul cu care sîntem datorii poporului nostru toți muncitorii sanitari, dar mai ales cei care de la catedră transmitem binefăcările științei”. E o profesiune de credință sinceră, un curriculum vitae despre activitatea sa deslășurată timp de cinci decenii. În adevăr aceasta e opera vieții lui Iuliu Hațieganu. De aceea la înmormintarea sa au participat sufletește toți elevii, toți bolnavii recunoscători cu inima plină de durere.

PAL DOCZY



LÉON GÉRIN-LAJOIE

La 15 februarie 1959 a murit, în orașul Montréal (Canada), după o scurtă suferință, în vîrstă de 64 de ani, profesorul Léon Gérin-Lajoie, directorul Clinicii de ginecologie și obstetrică a Universității din Montréal. În calitatea sa de președinte al Federației Internaționale de Ginecologie și Obstetrică (F.I.G.O.), a deslășurat o activitate rodnică pentru adîncirea relațiilor științifice internaționale.